

Verkenning gezamenlijk zwembad

Voortgangsrapportage

Datum

1 april 2025

Referentie

MV2430

Opdrachtgever

Gemeente Sliedrecht
Gemeente Hardinxveld-Giessendam

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1	Inleiding	3
	Opzet	3
Hoofdstuk 2	Bezoekers, animo en regio	4
	Inleiding	4
	Bezoek	4
	Animo	5
	Regionale ontwikkelingen	5
	Blokweer	6
	De Doetsekom	6
	Caribabad	6
	Demografie	6
	Conclusie	6
Hoofdstuk 3	Verenigingen	7
	Inleiding	7
	HGRB Hardinxveld	7
	DWF Sliedrecht	7
	ZVH Hardinxveld	7
	Moby Dick Sliedrecht	7
	Conclusie	8
Hoofdstuk 4	Een passend zwembad	9
	Inleiding	9
	Opzet	9
	Buitenbad	10
	Bezettingsgraad	10
	Locatie	10
	Conclusie	11
Hoofdstuk 5	Financieel	12
	Inleiding	12
	Conclusie	13
Hoofdstuk 6	Conclusies	14

Hoofdstuk 1

Inleiding

Voor u ligt de voortgangsreportage van de verkenning van de kansen voor een gezamenlijk zwembad voor Hardinxveld-Giessendam en Sliedrecht. Het onderzoek komt voort uit de door de gemeenteraad van Sliedrecht aangenomen motie M11.1¹: 'Een zwembad met buitenbad voor inwoners van Hardinxveld-Giessendam en Sliedrecht'. Daarin verzoekt de raad van Sliedrecht het college de mogelijkheden voor een gezamenlijk zwembad met Hardinxveld-Giessendam en Molenlanden te onderzoeken.

De drie gemeentes besluiten vervolgens een quick-scan uit te voeren. Daaruit blijkt dat een gezamenlijke zwemvoorziening met name voor Hardinxveld-Giessendam en Sliedrecht een haalbare mogelijkheid is. Voor Molenlanden ligt deelname minder voor de hand. Wel blijft Molenlanden, ook in het vervolgtraject, ambtelijk betrokken. Deze voortgangsrapportage doet verslag van het lopende onderzoek.

Een zwembad is een belangrijke basisvoorziening². Voor gemeenten is nieuwbouw een aanzienlijke investering. Zwembaden gaan gemiddeld zo'n veertig jaar mee. De keuzes die nu gemaakt worden zullen lang blijven doorwerken.

Deze voortgangsrapportage beschrijft wat een passend zwembad voor Hardinxveld-Giessendam en Sliedrecht zou zijn. Op basis van het verwachte bezoek wordt de haalbare omvang en passende opzet bepaald. Daarbij wordt rekening gehouden met de verenigingen en de andere gebruikers van beide bestaande zwembaden.

In beide gemeentes is een breed levende wens voor een nieuw buitenbad. Voorliggende verkenning gaat in op de mogelijkheden. De wens voor een buitenbad blijkt onder meer uit het coalitieakkoord 'Samen krachtig voortbouwen' van Hardinxveld-Giessendam en motie M11.1 van de gemeenteraad van Sliedrecht.

Opzet

Na de inleiding gaat hoofdstuk twee nader in op de bezoekersaantallen van de bestaande en geplande zwembaden. Ook verkennen we hoe regionale ontwikkelingen de plannen in Hardinxveld-Giessendam en Sliedrecht beïnvloeden. Hoofdstuk drie beschrijft de wensen van de verenigingen die nu gebruik maken van De Duikelaar en De Lockhorst. Hoofdstuk vier onderzoekt de grootte en de faciliteiten van een mogelijk gezamenlijk zwembad waarna in hoofdstuk vijf de financiën aan bod komen.

¹ Motie M11-1 | Gemeenteraad Sliedrecht | Een zwembad met buitenbad voor inwoners van Hardinxveld-Giessendam en Sliedrecht | 23-04-2024

² Factsheet 2024/56 | Zwemmen en zwemveiligheid, | Mulier instituut 2024

Inleiding

Hoofdstuk 2 beschrijft de landelijke trends in zwemmers en zwembaden. Daarna is er aandacht voor de bezoekersaantallen van De Duikelaar en De Lockhorst. Die geven een indicatie voor de mogelijke bezoekersaantallen van een gezamenlijk zwembad. Dat geldt ook voor de animo, een tweede manier om het aantal bezoekers te ramen. Tenslotte benoemt hoofdstuk 2 een aantal regionale ontwikkelingen die de plannen kunnen beïnvloeden.

Bezoek

Zwemmen is nog steeds een van de populairste sporten van Nederland. In Nederland leert 87 procent van de kinderen zwemmen. Gemiddeld bezoekt elke Nederlander jaarlijks vier keer een zwembad. Een derde van hen zwemt jaarlijks minimaal een keer. 18 procent zwemt meer dan twaalf keer per jaar. Het aantal zwembad bezoeken daalt in heel Nederland al decennialang gestaag³. Die daling is ook zichtbaar in De Lockhorst en De Duikelaar.

Bezoek	De Lockhorst		
	2019	2022	2023
Recreatief & banen zwemmen	110.321	87.346	79.096
Zwemlessen	51.279	57.374	46.363
Doelgroep activiteiten	14.696	9.022	4.784
Totaal (exclusief verenigingen)	176.296	153.742	130.243

Kort na de opening in 1995 was De Lockhorst de toonaangevende accommodatie in de regio en erg populair⁴. Het zwembad heeft een capaciteit voor 350.000 bezoeken per jaar. In 2023 werd minder dan vijftig procent van de beschikbare capaciteit gebruikt.

Bezoek	De Duikelaar		
	2019	2022	2023
Recreatief & banen zwemmen	16.238	12.953	12.010
Zwemlessen	29.414	36.051	20.230
Doelgroep activiteiten	6.215	5.086	3.594
Totaal (exclusief verenigingen)	51.867	54.090	35.834

³ <https://www.mulierinstituut.nl/nieuws/minder-nederlanders-gaan-wel-eens-zwemmen/>

⁴ Behoefteteonderzoek Nieuw zwembad in Sliedrecht | Verbaell | 2023

Voor De Duikelaar waren de dalende bezoekersaantallen in 2012 de aanleiding om het buitenbad te sluiten. Bij beide baden komt de landelijke trend van langzame maar gestage daling terug. Opvallend zijn het grote aantal zwemlessen, al is ook hierin een daling waarneembaar.

Bezoek	Gezamenlijk		
	2019	2022	2023
Recreatief & banen zwemmen	126.559	100.299	91.106
Zwemlessen	80.693	93.425	66.593
Doelgroep activiteiten	20.911	14.108	8.378
Totaal (exclusief verenigingen)	228.163	207.832	166.077

Opgeteld geven de bezoekcijfers van beide baden een goede indicatie van het bezoek dat mag worden verwacht in een gezamenlijk zwembad. In dit overzicht zijn de bezoeken door verenigingsleden niet mee gerekend. Zij kopen geen individuele kaartjes en worden daarom niet consequent geregistreerd. Het is wel mogelijk een geïnformeerde schatting te maken. Voor de Lockhorst gaat het daarbij jaarlijks om 12.000 bezoeken door verenigingen, voor De Duikelaar om 6.000 bezoeken. Opgeteld komt het totale aantal bezoeken voor 2023 zo op 184.000.

Animo

Een tweede manier om het toekomstig bezoek te ramen is op basis van animo. Een gezamenlijk zwembad, zoals in hoofdstuk vier wordt beschreven, zal door de gemiddelde inwoner ongeveer 3,5 tot 4 keer per jaar bezocht worden. Dat is het animocijfer. Animo is een landelijk kengetal, waarbij ook wordt gekeken naar het soort zwembad. Een bad met uitgebreide faciliteiten trekt nu eenmaal een breder publiek dan een klein instructiebad. Dat is in het animocijfer terug te zien.

De verwachting is dat Hardinxveld-Giessendam en Sliedrecht de komende jaren gaan groeien tot opgeteld ruim 50.000 inwoners. Uitgaande van een animo tussen de 3,5 en 4, mag lokaal een vraag naar zo'n 175.000 tot 200.000 zwembadbezoeken per jaar worden verwacht. Dat aantal bezoeken ligt in lijn met de bezoekaantallen in 2022 en 2023.

Regionale ontwikkelingen

Er is een ruime keuze aan zwembaden in de omgeving. Zwemmen is een regionale markt geworden. Zwemmers uit Hardinxveld-Giessendam en Sliedrecht kiezen niet altijd voor de Lockhorst en De Duikelaar. Andersom komen zwemmers uit de omgeving ook naar De Duikelaar en De Lockhorst.

Bij de keuze voor vervanging, renovatie of een gezamenlijk zwembad is het belangrijk om regionale ontwikkelingen mee te nemen. Deze hebben zeker invloed op het aanbod van zwemwater in de regio. En daarmee op de vraag en het te verwachten rendement van een zwembad.

Blokweer

Zwembad Blokweer in Alblasserdam ging begin 2024 na een langdurige sluiting weer open. In 2023 trok vooral de Lockhorst bezoekers uit de omgeving van Alblasserdam. De voorlopige cijfers over 2024 lijken de invloed van de heropening te bevestigen. De gedetailleerde definitieve cijfers worden in het tweede kwartaal van 2025 verwacht.

De Doetsekom

Giessenburg studeert op de mogelijkheid van een binnenbad bij De Doetsekom. Gelet op de beperkte afstand zal dit vooral voor de Duikelaar een negatief effect hebben. De uitkomsten van het onderzoek naar dit plan worden in het tweede kwartaal van 2025 verwacht.

Caribabad

Het Caribabad in Gorinchem wordt vernieuwd en opent in 2027. Dit bad is nu al een concurrent van de Lockhorst en de Duikelaar. Die concurrentie zal denkkelijk toenemen.

Demografie

Gecombineerd groeien beide gemeentes richting de 50.000 inwoners. In Sliedrecht wordt uitgegaan van 31.000 inwoners in 2040⁵. Ook Hardinxveld-Giessendam groeit. De gemeente rekent op een groei van zo'n 8% tot circa 20.300 inwoners in 2035⁶.

Conclusie

In dit hoofdstuk is aangetoond dat een gezamenlijk zwembad voor een gecombineerde bevolking van zo'n 50.000 inwoners mag rekenen op 175.000 tot 200.000 bezoeken per jaar. Dat cijfer, inclusief gebruik door verenigingen, past bij de 184.000 bezoeken aan De Lockhorst en De Duikelaar in 2023. De animo voor de bestaande baden geeft een vergelijkbaar beeld. Er zijn verschillende regionale ontwikkelingen die invloed zullen hebben op vraag naar zwemwater. In het tweede kwartaal zal over een deel van die ontwikkelingen meer duidelijk worden. Een actualisatie van de financiën is dan verstandig.

⁵ Ambitie document Sliedrecht Bouwt | Gemeente Sliedrecht | 2022

⁶ Eindrapportage Onderzoek doorontwikkeling sporthal De Wielewaal | Hardinxveld-Giessendam | 2023

Inleiding

De Lockhorst en De Duikelaar zijn de thuisbasis voor vier verenigingen. Het gaat om een reddingsbrigade, een duikvereniging en twee zwemverenigingen. Alle verenigingen hebben aan voorliggend onderzoek mee gewerkt. Hoofdstuk 3 beschrijft de verenigingen en hun wensen.

HGRB Hardinxveld

De Hardinxveld-Giessendamse Reddingsbrigade, HGRB is onderdeel van de nationale reddingsvloot. De tweehonderd leden van HGRB gebruiken het binnenbad van De Duikelaar voor opleiden, trainen en oefenen voor wedstrijden. Vlak achter het zwembad staat het clubgebouw voor theorie- en EHBO-lessen en voor brigade activiteiten. De boten van de reddingsbrigade staan op trailers in een aparte loods.

DWF Sliedrecht

DWF voluit de Sliedrechtse Zwem- en Polovereniging 'Door Water Fit', gebruikt het zwembad voor waterpolo, wedstrijdzwemmen en recreatief zwemmen. De vereniging heeft zo'n tweehonderd leden. Voor DWF is het belangrijk dat een nieuw zwembad geschikt is voor regionale zwemwedstrijden en voor waterpolo. Verder is het belangrijk dat er ook in het nieuwe zwembad een verenigingsruimte is.

ZVH Hardinxveld

De Duikelaar is de thuisbasis van Zwemvereniging Hardinxveld-Giessendam, ZVH. Sinds 1997 doet de club met zeventig actieve leden aan wedstrijdswim en open water zwemmen. Daarnaast is er veel ruimte voor gezelligheid. Door het jaar heen organiseert ZVH allerlei activiteiten, deels in het clubgebouw van de reddingsbrigade.

Moby Dick Sliedrecht

De andere Sliedrechtse vereniging, Onderwatersportclub Moby Dick is opgericht in 1969 en heeft bijna honderd leden. De meeste van hen gebruiken het zwembad slechts incidenteel. Belangrijker is het clubhuis met zicht op De Lockhorst. Dat heeft een compressorruimte voor het vullen van

luchtflessen, voor duikers van groot belang. Het zwembad gebruikt Moby Dick maar beperkt, vooral voor training en opleiding.

Conclusie

Alle verenigingen hebben aan het onderzoek meegewerkt en staan open voor onderling contact. De verenigingen zijn gewend om over de grenzen van de eigen gemeente heen te kijken. Een andere locatie wordt dan ook niet meteen als probleem gezien zolang de huur betaalbaar blijft. Voor de reddingsbrigade, ZVH en DWF is de nabijheid van een clubhuis belangrijk. Voor de duikvereniging gaat het vooral om de faciliteiten om de duikflessen te vullen. De afstand tot het zwembad is minder relevant.

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de omvang en opzet van het gezamenlijk zwembad beschreven. Daarbij is rekening gehouden met het te verwachten aantal bezoeken. Ook is gekeken naar een opzet en indeling van het zwembad die past bij het gebruik en de gebruikers.

Opzet

Voor een haalbare exploitatie heeft een zwembad jaarlijks 250 bezoekers per m² zwemwater nodig⁷. Bij het verwachte bezoek van 175.000 tot 200.000 bezoeken past dan een zwembad met 700m² tot 800m² zwemwater. Daarbij gaat het vooral om de bassins binnen. Buitenbassins dragen ook bij aan de capaciteit van een zwembad, maar worden veel minder intensief gebruikt. Met een wateroppervlakte van 700m² ontstaat een gezamenlijk zwembad dat groter is dan De Duikelaar en ook groter dan de gekozen vervanging van De Lockhorst.

De basis voor een gezamenlijk zwembad bestaat uit twee binnen bassins. Het grootste bad, een wedstrijdbassin met acht banen, krijgt een oppervlakte van 510 m². Het water wordt wat koeler gehouden. Zo is het geschikt voor zwemwedstrijden, de trainingen van de verenigingen en gevorderde zwemlessen. Het tweede bassin is met 200 m², vier banen en een beweegbare vloer, geschikt voor alle activiteiten. Het water is iets warmer, passend voor aquasporten, rustig banen zwemmen en beginnende leswemmers.

Door de indeling van het zwembad met twee baden en het gebruik van een beweegbare bodem is er voldoende ruimte voor de verenigingen, voor recreatie en om alle kinderen uit Hardinxveld-Giessendam, Sliedrecht en omgeving te leren zwemmen. Het toevoegen van buitenbassins draagt bij aan de invulling van de behoefte aan zwemwater.

Figuur 1. Jaap van de Krolbad, Nijkerk. Bron: Bureau Bos Architecten via Synarchis

⁷ Rapport - Eigendom en exploitatie van zwembaden | Kennisbank Sport & Bewegen | 2023

Buitenbad

Figuur 2 De Kuil, Bodegraven. bron: Slangen en Koenis architecten via Synarchis

In de plannen voor de vervanging van De Lockhorst en de renovatie of nieuwbouw van De Duikelaar is geen buitenbad voorzien. Op basis van de cijfers lijkt er daarmee voldoende potentie voor een buitenbad met twee bassins en een zonneweide. Het geplande nieuwe zwembad zou in het seizoen grotendeels met zonne-energie verwarmd

kunnen worden. Daarmee wordt het buitenbassin gasloos en de exploitatie⁸ haalbaar.

Een recreatiebassin van 15 bij 25 meter met een glijbaan en een apart peuterbadje, lijkt een logische invulling. De grootte en vorm van de ligweide zijn afhankelijk van de uiteindelijke locatie van het zwembad.

Bezettingsgraad

Los van de bezoekaantallen is ook gekeken of het huidige gebruik van de beide baden in een gezamenlijk zwembad past. Vooral de avonden zijn vaak de spitstijden voor zwembaden.

De beide zwembaden hebben nu - 's avonds - een gezamenlijke bezetting van 66%. Dat is vrij laag, zeker als wordt bedacht dat een groot deel van de avonden gebruikt worden voor banen zwemmen. Banen zwemmen is relatief makkelijk anders in te delen. In de opzet met een wedstrijdabad met acht banen zou de bezettingsgraad uit kunnen komen op een – zeer respectabele – 83%.

Er is enige overlap tussen de roosters van de verschillende verenigingen, al is het aantal knelpunten beperkt. De constructieve houding van de zwemverenigingen en de reddingsbrigade maakt het vrijwel zeker mogelijk de knelpunten in de planning op te lossen.

Locatie

Met de ambtelijke projectgroep wordt gezocht naar een passende locatie voor een gezamenlijk zwembad. Vanzelfsprekend gaat de aandacht naar het gebied waar de gemeentegrenzen van Sliedrecht en Hardinxveld-Giessendam elkaar raken.

⁸ Een energiezuinig openbaar zwembad, Het Kan | Vakblad Zwembadbouw | 2023

Het overgrote deel van de inwoners van Hardinxveld-Giessendam en Sliedrecht woont binnen zes kilometer van het zoekgebied. Er wordt gezocht naar locaties waar een goed bereikbaar terrein beschikbaar is, zo dicht mogelijk bij de bebouwde kom van de beide gemeenten. Op dit moment zijn er verschillende kansrijke locaties in beeld.

Conclusie

Een gezamenlijk zwembad zou een wateroppervlak van zo'n 700m² moeten hebben. Met twee bassins met respectievelijk acht en vier banen is er voldoende ruimte. Door het gebruik van beweegbare bodems kan het zwembad alle activiteiten aanbieden. Daarnaast kan er een buitenbad gerealiseerd worden met een recreatiebassin van 15 bij 25 meter met een glijbaan, een apart peuterbadje en een ligweide.

Inleiding

Geen enkel gemeentelijk zwembad in Nederland draait kostendekkend. Elk bezoek aan De Lockhorst wordt door de gemeente Sliedrecht gesubsidieerd met ongerekend € 7,75. Bij elk bezoek aan De Duikelaar past de gemeente Hardinxveld-Giessendam in 2023 € 15,45 bij.

Beide zwembaden gebruiken naar de normen van 2025 veel energie. De Lockhorst verstoekt per bezoek 1,35 m³ gas. De Duikelaar verstoekt per bezoek ongeveer 2 m³. Nieuwe zwembaden worden gasloos opgeleverd. Dat vermindert de invloed van de energieprijzen op de exploitatie van zwembaden. Het vermindert ook het exploitatietekort.

Alle genoemde bedragen zijn exclusief BTW. Voor de investeringen is gerekend met een annuïtaire afschrijving over 40 jaar en 3,5% rente. De kosten voor de verwerving van de grond voor het gezamenlijke zwembad, de ontsluiting en het bouwrijp maken van het gebied, verschillen per locatie en zijn in deze berekening niet meegenomen.

Beschrijving	De Duikelaar	verduurzaamd	nieuw klein	gezamenlijk
investering (x € 1.000)		3.920	10.230	18.999
bezoeken per jaar	42.000	55.000	50.000	184.000
exploitatiekost per jaar (x € 1.000)	860	584	780	539
exploitatiekost per bezoek	€ 20,48	€ 10,63	€ 15,60	€ 2,93
exploitatiekost per inwoner	€ 45,84	€ 31,00	€ 41,59	€ 11,98

Voor de gemeente Hardinxveld-Giessendam zijn de kosten van een gezamenlijk zwembad vergeleken met de huidige situatie, met het huidige zwembad na verduurzaming en met de kleinste nieuwbouwvariant. Deze nieuwbouwvariant sluit aan bij het verwachte bezoek in Hardinxveld-Giessendam. De varianten verduurzaming en nieuwbouw zijn ontleend aan het rapport 'Toekomst zwembad De Duikelaar'.

De kosten voor de gemeente van een gezamenlijk zwembad zijn duidelijk lager dan de kosten in 2023. Ook in vergelijking met verduurzaming en nieuwbouw van een klein zwembad is een gezamenlijk zwembad duidelijk goedkoper. Wel is de aanvankelijke investering substantieel hoger. Deze investering wordt echter samen met Sliedrecht gedragen. De gemeentes draaien dan beiden voor een deel van de investering op.

Beschrijving	De Lockhorst	nieuw	gezamenlijk
investering (x € 1.000)		17.130	18.999
bezoeken per jaar (x € 1.000)	142.000	126.000	184.000
exploitatiekost per jaar (x € 1.000)	900	584	539
exploitatiekost per bezoek	€ 6,34	€ 4,64	€ 2,93
exploitatiekost per inwoner	€ 34,26	€ 22,25	€ 11,98

Voor de Lockhorst is behalve de huidige situatie en het gezamenlijk zwembad ook de variant onderzocht die door de gemeenteraad is goedgekeurd. In het actualiseerde investeringsbedrag van de laatst genoemde variant zijn de wensen van de gemeenteraad verwerkt.

De verschillen tussen de varianten zijn minder groot dan in Hardinxveld-Giessendam. Maar ook hier zijn de kosten van een gezamenlijk zwembad duidelijk lager dan de alternatieven. De investering in een gezamenlijk zwembad zijn hoger, maar omdat deze slechts deels voor rekening van de gemeente Sliedrecht komen, zullen ze lager uitvallen.

De verwachte kosten voor verwerving, ontsluiting en bouwrijp maken van grond alsmede de opbrengsten van de huidige locaties zijn onderdeel van het lopende onderzoek. Daarmee is een belangrijke kostenpost nog niet in beeld. Om toch een idee te geven, een netto investering van vijf miljoen euro in de grond leidt tot een stijging van de exploitatiekosten per bezoek met € 0,95 tot € 3,88.

Conclusie

Een gezamenlijk zwembad is voor beide gemeente duidelijk de goedkopere optie. Vooral in Hardinxveld-Giessendam leidt het tot een flinke besparing. Maar ook voor Sliedrecht zou het tot een duidelijke besparing leiden. Daarbij betekent nieuwbouw een flinke stap richting een gasloze gemeente.

Sliedrecht, Hardinxveld-Giessendam en Molenlanden hebben met een quick-scan de kansen voor een gezamenlijk zwembad laten onderzoeken. Een gezamenlijke zwemvoorziening is met name voor Hardinxveld-Giessendam en Sliedrecht een haalbare mogelijkheid. Daarop is een verdiepend onderzoek gestart. Deze rapportage geeft inzicht in de voortgang van dat onderzoek.

Een gezamenlijk zwembad voor een toekomstige bevolking van zo'n 50.000 inwoners mag rekenen op 175.000 tot 200.000 bezoeken per jaar. Dat cijfer, inclusief gebruik door verenigingen, ligt in lijn met de 184.000 bezoeken die De Lockhorst en De Duikelaar in 2023 ontvingen.

Er zijn verschillende regionale ontwikkelingen die invloed zullen hebben op vraag naar zwemwater. In het tweede kwartaal van 2025 zal over een deel van die ontwikkelingen meer duidelijk worden. Een actualisatie van de financiën is dan verstandig.

Een gezamenlijk zwembad zou een wateroppervlak van zo'n 700m² moeten hebben. Met twee bassins met respectievelijk acht en vier banen is er voldoende ruimte. Door het gebruik van beweegbare bodems kan het zwembad alle activiteiten aanbieden.

Naast het binnenbad kan ook een buitenbad gerealiseerd worden met een recreatiebassin van 15 bij 25 meter met een glijbaan, een apart peuterbadje en een ligweide. Daarmee wordt aan een breed gevoelde wens in beide gemeenten voldaan.

Alle verenigingen hebben aan het onderzoek meegewerkt en staan open voor onderling contact. De verenigingen zijn gewend om over de grenzen van de eigen gemeente heen te kijken. Een andere locatie wordt dan ook niet meteen als probleem gezien zolang de huur betaalbaar blijft.

Voor de reddingsbrigade, ZVH en DWF is de nabijheid van een clubhuis belangrijk. Voor de duikvereniging gaat het vooral om de faciliteiten om de duikflessen te vullen. De afstand tot het zwembad is minder relevant.

Een gezamenlijk zwembad is voor beide gemeente duidelijk de goedkopere optie. Vooral in Hardinxveld-Giessendam leidt het tot een flinke besparing. Maar ook voor Sliedrecht zou het tot een duidelijke besparing leiden. Daarbij betekent nieuwbouw een flinke stap richting een gasloze gemeente.